PEDAGOGIK MAHORATNI SHAKLLANTIRISHDA REFLEKSIV YONDASHUVNING AHAMIYATI

K.Abdusalim[1]

1. Termiz davlat universiteti, Ijtimoiy fanlar fakulteti, Pedagogika va ijtimoiy ish kafedrasi professori

Mas'ul muallif: Abdusalim Kenjaboyev, Termiz davlat universiteti, Ijtimoiy fanlar fakulteti, Pedagogika va ijtimoiy ish kafedrasi professori.

e-mail: abdusalimkenjaboyev@mail.ru

Received: 05 May 2026
Accepted: 10 Iyun 2026
Published: 15 Noyabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Abdusalim, K. PEDAGOGIK MAHORATNI SHAKLLANTIRISHDA REFLEKSIV YONDASHUVNING AHAMIYATI / K. Abdusalim // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 7, № 2. — B. 324–326.

Annotatsiya. Mazkur maqolada pedagogik mahoratni shakllantirishda refleksiv yondashuvning nazariy va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy ta’lim tizimida pedagogning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash jarayonida refleksiyaning o‘rni ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, refleksiv faoliyatning pedagogik mahoratni rivojlantirish, innovatsion yondashuvlarni shakllantirish hamda ta’lim samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Maqolada refleksiv yondashuvning pedagogning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishdagi ahamiyati ham yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik mahorat, refleksiya, refleksiv yondashuv, kasbiy kompetensiya, innovatsion ta’lim, pedagogik faoliyat, pedagogik refleksiya, ta’lim samaradorligi.

ЗНАЧЕНИЕ РЕФЛЕКСИВНОГО ПОДХОДА В ФОРМИРОВАНИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА

Аннотация. В данной статье анализируется теоретическое и практическое значение рефлексивного подхода в формировании педагогического мастерства. На научной основе раскрывается роль рефлексии в развитии профессиональной компетентности педагога, анализе и оценке собственной деятельности в условиях современной системы образования. Кроме того, рассматриваются возможности рефлексивной деятельности в развитии педагогического мастерства, формировании инновационных подходов и повышении эффективности образовательного процесса. В статье также освещается значение рефлексивного подхода в развитии творческого и критического мышления педагога.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, рефлексия, рефлексивный подход, профессиональная компетентность, инновационное образование, педагогическая деятельность, педагогическая рефлексия, эффективность образования.

THE IMPORTANCE OF A REFLECTIVE APPROACH IN DEVELOPING TEACHING MASTERY

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical significance of the reflexive approach in the formation of pedagogical skills. The role of reflection in the development of professional competence of a teacher in the modern education system, in the process of analyzing and evaluating his own activities is scientifically highlighted. The possibilities of reflexive activity in the development of pedagogical skills, the formation of innovative approaches and increasing educational efficiency are also analyzed. The article also highlights the importance of the reflexive approach in the development of creative and critical thinking of a teacher.

Keywords: pedagogical skills, reflection, reflexive approach, professional competence, innovative education, pedagogical activity, pedagogical reflection, educational efficiency.

Kirish. Zamonaviy ta’lim tizimida pedagog shaxsiga qo‘yilayotgan talablarning ortib borishi pedagogik mahoratni rivojlantirishning yangi mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etmoqda. Globallashuv, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi hamda kompetensiyaviy yondashuvning keng joriy etilishi pedagogning nafaqat nazariy bilimlarga ega bo‘lishini, balki o‘z faoliyatini muntazam tahlil qila olish, baholash va takomillashtirish kompetensiyalariga ega bo‘lishini ham talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan refleksiv yondashuv pedagogik mahoratni shakllantirishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Refleksiya tushunchasi psixologiya va pedagogika fanlarida shaxsning o‘z faoliyati, xatti-harakati va fikrlash jarayonini anglash hamda tahlil qilish qobiliyati sifatida talqin qilinadi. Pedagogik refleksiya esa o‘qituvchining o‘z pedagogik faoliyatini baholashi, yutuq va kamchiliklarini aniqlashi hamda kasbiy rivojlanish strategiyasini belgilash jarayonini anglatadi. Refleksiv yondashuv asosida faoliyat yurituvchi pedagog o‘z tajribasini tahlil qilish orqali pedagogik jarayonni takomillashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Bugungi kunda refleksiv yondashuv pedagogik ta'limning muhim metodologik asoslaridan biri sifatida qaralmoqda. Chunki refleksiya pedagogning mustaqil fikrlashi, tanqidiy yondashuvi va innovatsion faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada pedagogik faoliyatning samaradorligi oshib, ta'lim sifati yaxshilanadi.

Asosiy qism. Refleksiv yondashuvning ilmiy asoslari falsafa, psixologiya va pedagogika fanlari bilan uzviy bog'liqdir. Ilmiy manbalarda refleksiya insonning o'z "men"ini anglash, o'z faoliyatini kuzatish va baholash jarayoni sifatida izohlanadi. Pedagogik refleksiya esa pedagogning o'z kasbiy faoliyatini tahlil qilishi, pedagogik jarayon natijalarini baholashi hamda faoliyat samaradorligini oshirishga qaratilgan metod va vositalarni tanlashini anglatadi.

Refleksiv yondashuvning asosiy maqsadi pedagogning kasbiy o'zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirishdan iboratdir. Ushbu yondashuv quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

o'z faoliyatini tahlil qilish;
o'z-o'zini baholash;
tanqidiy fikrlash;
mustaqil qaror qabul qilish;
uzluksiz kasbiy rivojlanish;
innovatsion yondashuvlarni qo'llash.

Refleksiya pedagogning nafaqat bilim va ko'nikmalarini, balki uning kommunikativ va psixologik kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Ayniqsa, ta'lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni tahlil qilish va ularni samarali hal etishda refleksiv fikrlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik mahoratni shakllantirishda refleksiyaning o'rni.Pedagogik mahorat pedagogning nazariy bilimlari, metodik tayyorgarligi, kommunikativ madaniyati va innovatsion faoliyatining uyg'unlashuvi natijasida shakllanadi. Ushbu jarayonda refleksiv yondashuv muhim metodologik vosita sifatida xizmat qiladi.

Refleksiya pedagogga o'z faoliyatini tahlil qilish imkonini beradi. O'qituvchi dars jarayonini kuzatish va baholash orqali o'zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. Natijada pedagogik faoliyatni takomillashtirish uchun yangi strategiyalar ishlab chiqiladi. Bu esa pedagogik mahoratning uzluksiz rivojlanishini таъминlaydi.

Refleksiv yondashuv pedagogning ijodiy fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. O'z faoliyatini chuqur tahlil qiluvchi pedagog yangi metod va texnologiyalarni izlashga intiladi. Shu sababli refleksiya innovatsion pedagogik faoliyatning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, refleksiya pedagogning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Pedagog o'quvchilar bilan muloqot jarayonini tahlil qilish orqali samarali kommunikativ strategiyalarni tanlaydi. Bu esa o'quvchi-o'qituvchi munosabatlarini yaxshilashga xizmat qiladi.

Refleksiv yondashuv pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Avvalo, refleksiya pedagogga o'z kasbiy faoliyatini muntazam ravishda baholash imkonini beradi. Natijada pedagog o'z faoliyatidagi kamchiliklarni aniqlab, ularni bartaraf etish choralarini ishlab chiqadi.

Shuningdek, refleksiv faoliyat pedagogning emotsional barqarorligini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Pedagogik faoliyat davomida yuzaga keladigan stress va psixologik zo'riqishlarni boshqarishda refleksiya samarali vosita hisoblanadi. O'z faoliyatini tahlil qiluvchi pedagog murakkab vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Refleksiv yondashuv ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni samarali qo'llashga ham yordam beradi. Pedagog o'z faoliyatini baholash orqali yangi pedagogik metodlarning samaradorligini aniqlaydi va ularni amaliyotga tatbiq etadi.

Bundan tashqari, refleksiya pedagogning liderlik kompetensiyasini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Refleksiv fikrlashga ega pedagog jamoa bilan ishlash, muammolarni hal qilish va strategik qarorlar қабул qilishda yuqori samaradorlikka erishadi.

Refleksiv yondashuvni rivojlantirish yo'llari. Pedagoglarda refleksiv kompetensiyani shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Refleksiv kompetensiya pedagogning o'z kasbiy faoliyatini tahlil qilish, baholash va takomillashtirish qobiliyatini ifodalab, pedagogik mahoratning muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ta'lim jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan pedagogning refleksiv fikrlash darajasi, o'z faoliyatiga tanqidiy yondasha olishi hamda innovatsion yondashuvlarni qo'llash qobiliyatiga bog'liqdir. Shu sababli refleksiv kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiluvchi ilmiy-metodik mexanizmlarni takomillashtirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Avvalo, refleksiv treninglar va seminarlarni tashkil etish pedagoglarda refleksiv kompetensiyani rivojlantirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Bunday treninglar pedagoglarning o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish strategiyalarini ishlab chiqish ko'nikmalarini shakllantiradi. Refleksiv mashg'ulotlar davomida pedagoglar kasbiy faoliyatdagi real vaziyatlarni muhokama qilish, tajriba almashish va o'zaro fikr almashish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada ularda tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish hamda innovatsion yondashuvlarni qo'llash kompetensiyalari rivojlanadi. Ayniqsa, amaliy mashg'ulotlar va psixologik treninglar pedagoglarning emotsional barqarorligini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Pedagogik kundalik yuritish ham refleksiv faoliyatni rivojlantirishning muhim metodlaridan biri hisoblanadi. Pedagogik kundalik pedagogning o'z faoliyatini muntazam qayd etishi, dars jarayonidagi yutuq va kamchiliklarni tahlil qilishi hamda keyingi faoliyatini rejalashtirishiga yordam beradi. Ushbu jarayon pedagogning o'z ustida ishlash motivatsiyasini kuchaytirib, kasbiy o'sishiga xizmat qiladi. Pedagogik kundalik refleksiv tahlilning individual shakli sifatida

pedagogning o‘z faoliyatiga ob’ektiv baho berish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, kundalik yuritish pedagogik tajribalarni tizimlashtirish va metodik faoliyatni takomillashtirishda ham muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Refleksiv kompetensiyani shakllantirishda o‘zaro dars tahlili ham samarali pedagogik mexanizmlardan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Pedagoglarning bir-birining darslarini kuzatishi va tahlil qilishi tajriba almashish, samarali metodlarni aniqlash hamda pedagogik faoliyatni baholash imkonini beradi. O‘zaro dars tahlili pedagoglarda konstruktiv fikr bildirish, pedagogik jarayonni ob’ektiv baholash va metodik kamchiliklarni aniqlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Mazkur yondashuv pedagoglarning kasbiy hamkorligini kuchaytirib, ta’lim jarayonida innovatsion muhit shakllanishiga yordam beradi. Bundan tashqari, o‘zaro kuzatuv pedagoglarda refleksiv va kommunikativ kompetensiyalarni uyg‘un rivojlantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta’lim sharoitida raqamli texnologiyalardan foydalanish refleksiv faoliyat samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Elektron platformalar, videoanaliz dasturlari, virtual treninglar va sun’iy intellekt vositalari pedagogning o‘z faoliyatini chuqur tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, videoanaliz texnologiyasi orqali pedagog o‘z dars jarayonini qayta ko‘rib chiqib, metodik va kommunikativ faoliyatini baholash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Sun’iy intellekt asosidagi platformalar esa pedagogik faoliyat samaradorligini monitoring qilish, individual tavsiyalar berish va refleksiv faoliyatni avtomatlashtirish imkonini yaratadi. Natijada pedagoglarda raqamli kompetensiya bilan bir qatorda refleksiv tafakkur ham rivojlanadi.

Mustaqil ta’lim va ilmiy izlanishlar ham refleksiv kompetensiyani rivojlantirishning muhim shartlaridan biridir. Pedagogning ilmiy tadqiqotlar olib borishi, zamonaviy pedagogik tajribalarni o‘rganishi va innovatsion metodlarni tahlil qilishi uning refleksiv fikrlashini rivojlantiradi. Ilmiy izlanishlar pedagogni mavjud pedagogik muammolarni chuqur o‘rganishga, nazariy bilimlarni amaliyot bilan integratsiyalashga hamda yangi pedagogik yechimlarni ishlab chiqishga undaydi. Shu bilan birga, mustaqil ta’lim pedagogning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta’minlab, uning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini takomillashtiradi.

Umuman olganda, refleksiv kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan kompleks yondashuv pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Refleksiv treninglar, pedagogik kundalik yuritish, o‘zaro dars tahlili, raqamli texnologiyalar va ilmiy izlanishlar pedagogning kasbiy rivojlanishini ta’minlab, zamonaviy ta’lim tizimida raqobatbardosh va innovatsion pedagog shaxsini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Pedagogik mahoratni shakllantirishda refleksiv yondashuv muhim metodologik asoslardan biri hisoblanadi. Refleksiya pedagogning o‘z faoliyatini tahlil qilishi, baholashi va takomillashtirishiga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv pedagogning kasbiy kompetensiyasini, kommunikativ madaniyatini, innovatsion va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Zamonaviy ta’lim tizimida refleksiv yondashuvning qo‘llanilishi pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish, ta’lim sifatini yaxshilash va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashda muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu sababli pedagogik ta’lim tizimida refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-metodik faoliyatni yanada takomillashtirish zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

[1] Qodirova Z.C. Bo‘lajak tarbiyachilarni kasbga tayyorlashda pedagogik amaliyot xususiyatlari. // Xalq ta’limi. – Toshkent, 2012. – №4. – B.102-103.

[2] Sodiqova Sh. PEDAGOGIKA TA’LIM YO‘NALISHIDA REFLEKSIV TA’LIM MUHITINING STRUKTURA VA KOMPONENTLARI. Научный информационный бюллетень, [S. l.], v. 9, n. 2, p. 3–10, 2025. Disponível em: https://inlibrary.uz/index.php/ifx/article/view/132724. Acesso em: 8 may. 2026.

[3] Xasanova Maxmudaxon Sherzodbek Qizi TALABALARNING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISH JARAYONIDA REFLEKSIV KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH // CAJAR. 2025. №12-2. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/talabalarning-pedagogik-mahoratini-oshirish-jarayonida-refleksiv-ko-nikmalarini-rivojlantirish (дата обращения: 08.05.2026).